

واکاوی ترور شهید صیاد خدایی در گفت‌وگوی «شرق» با محمدصالح صدقیان، مدیر مرکز عربی مطالعات ایران

اسرائیل با این ترور برجام را نشانه رفته است

عبدالرحمن فتح‌الهی: پس از ترور شهید حسن صیادخدایی که طبق بیانیه سپاه از نیروهای قدس به شمار می‌رود، فضای رسانه‌ای و عموم تحلیل‌ها و گمانه‌زنی‌ها از احتمال تغییر معادلات خبری می‌دهد. بیرو این نکته ابعاد این ترور، چه در حوزه برجامی و چه در حوزه منطقه‌ای شرایط جدیدی را شکل خواهد داد؛ اما این ترور با چه هدفی و به دست چه کسانی انجام شده است و آیا می‌تواند به تغییر معادلات برجامی و منطقه‌ای منجر شود، محور گفت‌وگوی «شرق» با محمدصالح صدقیان است. آنچه در ادامه می‌خوانید خروجی گپ‌وگفت با مدیر مرکز عربی مطالعات ایران و تحلیلگر ارشد جهان عرب است که سعی شده ابعاد و زوایای این ترور و تبعات آن مورد واکاوی قرار گیرد.

◆ **یکشنبه در پی یک عملیات تروریستی و شهادت رزمنده‌ای به نام سرهنگ حسن صیادخدایی که از نیروهای قدس سپاه معرفی شده، این گمانه در حال تقویت است که پس از این ترور معادلات منطقه‌ای تغییر خواهد کرد؛** اما پیش از پرداختن به این مهم قدری روی ترور دیروز تمرکز کنیم. آیا این ترور بخشی از تحرکات اسرائیل در هفته‌های اخیر است؛ تحرکاتی که از برگزاری بزرگ‌ترین رزمایش تاریخ اسرائیل با عنوان **ارابه‌های آتشین** گرفته تا حملات به نیروها و اهداف ایران در سوریه، تشدید فشارهای سیاسی و دیپلماتیک ضدبرجامی تل‌آویو بر دولت بایدن از طریق سنای آمریکا و... را شامل می‌شود؟

همان‌گونه که می‌دانید بزرگ‌ترین دشمن احیای برجام اسرائیل است. اگرچه بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای دیگری هم برای عدم احیای برجام وجود دارد؛ اما اسرائیل موتور اصلی حرکت ضدبرجامی است، چه در دوره بنیامین نتانیاهو و چه در دوره نفتالی بنت؛ بنابراین بدون‌شک تروری که یکشنبه در تهران انجام شد، می‌تواند بخشی از سلسله اقدامات، تحرکات و واکنش‌های اسرائیل در منطقه و فضای بین‌الملل ضد جمهوری اسلامی ایران قلمداد شود، به شرطی که این ترور به دست اسرائیل انجام شده باشد.

◆ **یعنی به باور شما امکان دارد این ترور کار اسرائیل نباشد؟**
از زمان انجام ترور تا به این لحظه که من با روزنامه «شرق» گفت‌وگو می‌کنم، هیچ‌گونه اطلاعات رسمی درخصوص جزئیات این ترور و عوامل آن به افکار عمومی و رسانه‌ها داده نشده است. نه صداسوسیما، نه سپاه پاسداران، وزارت اطلاعات، سازمان اطلاعات سپاه، وزارت امور خارجه، شورای عالی امنیت ملی و دیگر نهادهای مربوطه هیچ‌گونه اطلاعات یا جزئیاتی درخصوص این ترور نداده‌اند؛ بنابراین فرض اولیه سؤال شما مبنی بر اینکه ترور کار اسرائیل است، در بیانیه سپاه و در بیانیه وزارت امور خارجه مطرح نشده است. در این بیانیه صرفا از عبارت «استکبار جهانی» استفاده شده است و نمی‌توان از آن به اسرائیل رسید؛ اما با توجه به فضای رسانه‌ای و همچنین تاریخچه و عقیه ذهنی که در سایه اقدامات اسرائیل در ایران برای ترور، جاسوسی، خرابکاری و... وجود دارد، خودبه‌خود ذهن به سمت اسرائیل می‌رود.

موازنه قوا و موازنه امنیتی مطرح است که می‌تواند واکنش متقابل را در دستور کار قرار دهد و به دنبال آن معادلات منطقه تغییر پیدا کند؛ اما نکته مهم‌تر اینجاست که این ترور اولین ترور غیرهسته‌ای است. اتفاقا از این منظر باید تحلیل دقیق‌تری داشته باشیم؛ چون اگر این ترور کار اسرائیل باشد، شاهد یک تغییر رفتار معنادار در تل‌آویو هستیم. تا پیش از این تمرکز اسرائیل در ترور، جاسوسی، خرابکاری و... صرفا روی فعالیت‌های هسته‌ای ایران بوده است؛ اما یکشنبه نیروی قدس سپاه در تهران ترور شده است.

- ◆ **پس از همین منظر مصاحبه را ادامه می‌دهیم که به باور شما تغییر رفتار اسرائیل ذیل این ترور با چه هدفی انجام شده است؟**
- این مسئله ارتباط مستقیمی به تحولات برجام دارد.
- ◆ **یعنی این ترور برای ایجاد بن‌بست در برجام انجام شده است؟**
- بله، می‌توان این تحلیل را داشت.
- ◆ **این ترور چگونه می‌تواند به عدم احیای برجام بینجامد؟**

بن‌بست کنونی در مذاکرات وین به شکل مستقیم متأثر از اختلاف‌نظر بین ایران و آمریکا بر سر خروج سپاه پاسداران از لیست گروه‌های تروریستی است. آن‌گونه که مشخص شده کانون این اختلاف‌نظر هم روی نیروی قدس سپاه پاسداران تمرکز دارد؛ چون رابرت مالی این پیشنهاد را از جانب آمریکا مطرح کرده بود که کل سپاه از لیست گروه‌های تروریستی خارج شود، به شرط آنکه نیروی قدس کماکان در این لیست باقی بماند که با مخالفت تهران مواجه شد. در چنین شرایطی به نظر می‌رسد اسرائیل با این ترور سعی کرده از طریق تغییر معادلات منطقه معادلات برجامی را هم تغییر دهد.

- ◆ **ولی ابعاد ترور یکشنبه نسبت به ترورهای قبلی اسرائیل مانند ترور شهید فخری‌زاده چندان گسترده نیست. آیا این ترور می‌تواند به این تغییرات منظرکی که به آن اشاره داشتید، منجر شود؟**

اینجا ابعاد ترور مهم نیست؛ بلکه نفس انجام این ترور است که تغییر معادلات را شکل خواهد داد.

◆ **چطور؟**

من معتقدم که اسرائیل و شخص نفتالی بنت با توجه به چالش‌هایی که پیش‌تر عنوان کردم، به این ترور احتیاج داشت؛ بنابراین درجه نظامی یا نفوذ شهید صیادخدایی در نیروی قدس سپاه ملاک ترور نبوده است؛ بلکه این ترور در این شرایط باید در دستور کار قرار می‌گرفت تا با شکل‌گیری تبعات بعدی آن منافع اسرائیل تأمین شود.

◆ **با وجود تمام نکاتی که به آن اشاره کردید، هنوز این ابهام در تحلیل شما وجود دارد که اگر درجه و نفوذ شهید صیادخدایی برای انجام این ترور به دست اسرائیل مهم نبوده و درعین حال این ترور می‌تواند تغییرات معناداری در معادلات منطقه ایجاد کند، باید پرسید اگر بن‌بست در مذاکرات وین صرفا روی خروج سپاه از لیست گروه‌های تروریستی با محوریت نیروی قدس تمرکز دارد، به‌واقع اسرائیل با این ترور به دنبال اثبات چه چیزی بوده است؟ تل‌آویو چگونه می‌تواند با این ترور کماکان بن‌بست مذاکرات برجام درباره سپاه را حفظ کند؟ آیا این ترور در جهت عکس، به حل سریع‌تر این اختلاف‌نظر بین تهران و واشنگتن نمی‌انجامد؟**

اگر از این زاویه مدنظر شما به مسئله نگاه کنیم، نمی‌توان تحلیلی کامل از مسئله داشت. ببینید زمانی منافع و اهداف اسرائیل از این ترور به صورت کامل محقق می‌شود که پس از انجام این ترور پمپاژ اطلاعاتی و رسانه‌ای از سوی اسرائیل به شکل جدی در دستور کار قرار گیرد. اتفاقا این نکته مکمل بخشی از گفته‌ها در پاسخ به سؤالات قبلی است.

- ◆ **قدری دقیق‌تر مسئله را کالبدشکافی می‌کنید؟**

ببینید بعد از انجام این ترور که به نظر می‌رسد فرد رده‌بالایی در نیروی قدس سپاه نیست، عملا رسانه‌های اسرائیلی از لحظه انجام ترور دقیقه به دقیقه به دنبال پمپاژ اطلاعاتی و خبری هستند تا جایی که تمام گمانه‌زنی‌های رسانه‌ای و تمام تحلیل‌ها و ارزیابی کارشناسان، چه از سوی رسانه‌های معاند ایران، چه در داخل کشور، چه در آمریکا و خلاصه در کل جهان و حتی همین مصاحبه من و شما فقط و فقط بر پایه پمپاژ اطلاعاتی اسرائیل است. اگر به عکس‌های این ترور نگاه کنید، شهید صیادخدایی در یک خودروی پراید در یک محله شرق تهران ترور شده است. اینها نشان می‌دهد که ایشان فرد رده‌بالایی در نیروی قدس سپاه نبوده است؛ اما همان‌گونه که گفتم اسرائیل به دنبال ترور یک فرد بانفوذ و رده‌بالای نیروی قدس سپاه نبوده است؛ بلکه به نفس این ترور در این شرایط، آن هم در وسط تهران نیاز داشته است تا بعد از انجام این ترور با عملیات پمپاژ خبری، صیادخدایی را به‌عنوان یک فرد بسیار مهم و کلیدی در نیروی قدس سپاه و عامل اصلی در برنامه‌ریزی برای ترور در دیگر کشورها جا بزنند که فضای رسانه‌ای، افکار عمومی و جامعه جهانی به این سمت کشیده شود که نیروی قدس سپاه و کل بدنه سپاه یک نیروی تروریستی است و کماکان باید در لیست گروه‌های تروریستی باقی بماند؛ پس خطوط قرمز بین ایران و آمریکا همچنان باقی خواهد ماند و برجام به نتیجه نمی‌رسد.

درخصوص حذف ارز ترجیحی با اعتراضات و انتقاداتی مواجه است؛ بنابراین فضای سیاسی قدری حساس و ملتهب است. در چنین شرایطی ترور یک نیروی قدس سپاه می‌تواند در تشدید فضای امنیتی با هدف ناامن‌کردن کشور عمل کند. از طرف دیگر باید این نکته را هم مدنظر قرار داد که این ترور در شرایط کنونی می‌تواند علاوه بر تغییر معنادار در فضای سیاسی و امنیتی کشور، فضای منطقه را هم تحت‌الشعاع قرار دهد، چراکه عواملان و بازیگران پشت پرده این ترور سعی کرده‌اند با این اقدام خود ایران را در مسیری قرار دهند که جز انجام واکنش سخت در برابر ترور، راهی نداشته باشد. در چنین فضایی قطعا منطقی می‌تواند تحت تأثیر عواقب این ترور قرار گیرد.

- ◆ **درخصوص برجام چطور؛ آیا این ترور می‌تواند روی برجام تأثیر بگذارد؟**

اتفاقا نکته دوم من که باید در تکمیل سؤال قبلی به آن اشاره کنم، به فضای سیاسی و دیپلماتیکی بازمی‌گردد که بعد از سفر انریکه مورا، مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا و شیخ تمیم بن حمد آل ثانی، امیر قطر، به ایران با هدف کمک به احیای برجام شکل گرفت. بعد از این تلاش‌های میانجیگرانه دیپلماتیک شاهد مواضع مثبتی برای ازسرگیری مذاکرات وین از سوی تهران بودیم تا جایی که برخی محافل خبری مطرح کردند که از نیمه خرداد مذاکرات وین از سر گرفته می‌شود. به همین دلیل اسرائیل یا هر بازیگر دیگری که پشت این ترور نیروی قدس سپاه قرار گرفته است سعی کرده با انجام این ترور، تهران و به‌خصوص کسانی را که از ابتدا با مذاکرات وین و احیای برجام سر ناسازگاری و مخالفت داشته‌اند، به سمت یک فضای رادیکال برای به‌شکست‌کشاندن مذاکرات وین سوق دهند. در چنین شرایطی کشورهای اروپایی و همچنین دولت بایدن که نیم‌نگاهی جدی به احیای برجام دارند، مجبور خواهند شد در کنار اسرائیل، سنای آمریکا و همچنین کشورهای عربی حاشیه خلیج فارس برای تقابل با احیای برجام قرار بگیرند. از طرف دیگر چون تهران با ازسرگیری مذاکرات موافقت کرده بود این احتمال وجود داشت که این

یادداشت

آیا توافقی در راه است؟

سیدجلال ساداتیان

سفیر پیشین ایران در انگلستان

هفته گذشته، تحرکات دیپلماتیک از جمله سفر آقای انریکه مورا، معاون مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا و شیخ تمیم بن حمد آل ثانی، امیر قطر را به تهران داشتیم و در این هفته سفر آقای رئیسی، رئیس‌جمهوری اسلامی ایران را به عمان؛ در اطراف هریک از این سفرها، مباحثی مطرح شد و انعکاس مصاحبه‌ها و اظهار نظرهای پس از سفر این گمانه را به وجود آورده که گویا اتفاقاتی در راه است که در کنار اظهارنظرهای باس‌آفرین برخی مقامات ایالات متحده ازجمله مصوبه سنای آمریکا با ۶۲ رای مثبت که خواستار عدم خروج سپاه از لیست تروریستی آمریکا موسوم به FTO و در نتیجه عدم موافقت با لغو تحریم علیه سپاه شده بودند، اظهارنظر آقای مورا و رئیس او آقای بسول که ابراز خوش‌بینی به توافق را نوید داده بودند، نشانگر تحرکات جدید و بعضا غیرعلنی در حوزه دیپلماتیک است.

انریکه مورا در بازگشت از ایران، در فرودگاه فرانکفورت بازدیداشت شد و گفته شد که از اسناد و مدارک همراه او کپی‌برداری شده و این امر را به نفوذ سیستم امنیتی اسرائیل در آلمان منتسب کردند و ناظر بر این امر که به چه میزان، نقش اروپایی‌ها در پیشبرد توافق برجام در نزد اسرائیل و حامیان غربی‌ی او در آمریکا و اروپا دارای اهمیت است؛ بنابراین تلاش فراوانی برای تخریب آن صورت گرفت.

در نقطه مقابل سفر امیر قطر دارای اهمیت تلقی شد که در دیدار خصوصی با رهبری پیام‌های مهمی را تبادل کرده‌اند که نشان‌دهنده علاقه ایشان به حل مشکلات برجامی و همچنین مسائل منطقه‌ای بوده است که برخی اظهارات وزیر خارجه قطر که با واکنش‌هایی از سوی ایران مواجه شد، مؤید طرح موضوعات مورد اشاره، جدای از اعلام رسمی سفر تمیم بن حمد آل ثانی، امیر قطر به تهران است که سفر را درباره مسائل دوجانبه توصیف کرده بود!

نکته دیگر سفر آقای رئیسی، رئیس‌جمهور به عمان است؛ عمانی که همواره و از گذشته اوایل انقلاب تا به امروز، به‌عنوان کشور دارای روابط حسنه با غرب از سوی جمهوری اسلامی ایران از سوی دیگر شناخته می‌شده و همواره نقش میانجی و واسطه را در بسیاری از اختلافات ایفا کرده‌؛ آیا این بار هم در چنین جایگاهی قرار گرفته است که اختلافات مربوط به زندانیان آزادشده مانند خانم زاغری و آشوری و انتقال پول‌های ایران که از انگلستان به عمان رفته و ظاهرا هنوز به ایران نرسیده است و حتی موضوع آقای احمدرضا جلالی از حل‌وفصل کند یا فراتر از آن درصد است نقشی مهم‌تر و موضوعات با اهمیت بیشتری درباره موضوع برجامی و احتمالا مسائل منطقه‌ای ایفا کند؟ هیچ بعید نیست که دیگری نیز به عمان دعوت شده باشند تا مستقیم و غیرمستقیم، بتوانند با رئیس‌جمهور ایران موضوعات اختلافی را مورد گفت‌وگو قرار دهند؟!

آنچه می‌توان از مجموع این تحرکات دریافت کرد، آن است که با وجود اقدامات تند سناتورهای آمریکایی که با جلب نظر ۱۶ سناتور مومکرات توانسته‌اند با ۶۲ رای مصوبه‌ای را بگیرند تا با خط قرمز اعلام‌شده از ایران مبنی بر خارج‌کردن سپاه از تحریم، مقابله کنند و دولت آمریکا و تیم مذاکره‌کننده‌اش را مکلف کنند که هیچ تعهدی در این زمینه نپذیرد، تلاش‌های گسترده‌ای صورت گرفته است تا این بن‌بست گشوده شود. حال سؤال مهم اینجاست که در این وزن‌کشی کدام‌یک موفق خواهند شد؛ تیم اسرائیلی و سناتورهای آمریکایی یا تلاش‌های مورد اشاره میانجیگرها؟! باید منتظر ماند و دید که آینده با خود چه حوادثی را رقم می‌زند.

مذاکرات وین را به نتیجه برساند، اما این ترور نشان داده است که اسرائیل با ترور یک نیروی سپیاه قدس در تهران ضمن قدرت‌نمایی اطلاعاتی و اشراف امنیتی و نظامی خود به دولت بایدن هم این پیام را بدهد که نه‌تنها مانع از این کار خواهد شد، بلکه اهرم‌های دیگری مانند ترور ... را هم در اختیار دارد تا مانع از خروج سپاه از لیست گروه‌های تروریستی و اساسا احیای برجام شود.

- ◆ **اسرائیل چگونه با ترور می‌تواند مشروعیت سیاسی برای عدم احیای برجام کسب کند؟**

بحث مشروعیت سیاسی نیست. اسرائیل با این ترور سعی دارد این‌گونه القا کند که نیروی قدس و در کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی یک نیروی تروریستی است و تل‌آویو برای حفظ امنیت ملی و تمامیت ارضی خود استفاده از هر اهرمی برای مقابله با آن را مشروع می‌داند.

- ◆ **حتی ترور؟**

حتی ترور، چون اسرائیل سعی دارد با تروریستی جلوه‌دادن سپاه پاسداران و نیروی قدس این‌گونه القا کند که تنها راه مقابله با یک نیروی تروریستی استفاده از ابزار ترور است. اسرائیل با همین منطق اولین ترور غیرهسته‌ای خود را در پایتخت ایران انجام داد.

- ◆ **به باور شما بهترین واکنش ایران چه خواهد بود؟**

دو‌راه‌حل برای تقابل با این اقدامات اسرائیل وجود دارد؛ اول استفاده از اهرم دیپلماسی از طریق به‌کارگیری توان دیپلماتیک دیگر کشورها برای محکوم‌کردن اسرائیل و مهم‌تر از آن تلاش برای احیای برجام؛ اگر برجام احیا نشود جامعه جهانی توان هسته‌ای ایران را دوباره به رسمیت خواهد شناخت. در این صورت اسرائیل با یک انزوای دیپلماتیک مواجه خواهد شد که نمی‌تواند دست به ترور، خرابکاری و جاسوسی بزند، چون با واکنش جامعه جهانی مواجه خواهد شد و به دنبالش اسرائیل را بازیگر مخرب قلمداد می‌کنند. به همین دلیل است که اسرائیل بزرگ‌ترین دشمن احیای برجام است و خود را به هر آب و آتشی می‌زند که توافق هسته‌ای احیا نشود.

دور از مذاکرات به حل‌وفصل اختلافات و کنارگذاشتن خطوط قرمز برای احیای برجام بینجامد، بنابراین اسرائیل یا هرکسی که پشت این ترور قرار داشته است، با این احساس نگرانی سعی کرده پیش از آغاز مذاکرات با ترور عملا مذاکرات را با وقفه یا بن‌بست دیگری مواجه کند. به‌هرحال اولین ترور غیرهسته‌ای در شرایطی که برجام هم به مسائل یا بهتر بگوییم خطوط قرمز غیرهسته‌ای با محوریت خروج سپاه از لیست گروه‌های تروریستی گره خورده است نشان می‌دهد که بازیگران پشت این ترور با هوشمندی دست به انتخاب این فرد برای حذف وی زده‌اند.

- ◆ **به چه دلیلی اسرائیل یا هر بازیگری که پشت این ترور قرار داشته، حذف نیروهای قدس سپاه پاسداران را کلید زده است؟**

این نکته در ادامه تحلیل من برای پاسخ به سؤال قبلی قرار دارد. در واقع ترور نیروی قدس سپاه در تهران یک پیام چندبُعدی است که یک سرر آن به دولت بایدن، یک سرش به تهران، سرر دیگرش به مخالفان داخلی کابینه بنت و یک سرش هم به جامعه جهانی بازمی‌گردد. به این معنا این ترور نوعی قدرت‌نمایی اسرائیل در برابر ایران بود و در کنارش اتمام حجت برای اخخ سفید. اگرچه دولت بایدن تلاش دارد درخصوص خروج سپاه از لیست گروه‌های تروریستی،

